

אילן בשם ואמי בארץ-חיים

מתהפף אני על יצועי —
ואמי בקברה.
עצמות עיני
וארבות עיניה פקוחות לרוחה.
קולי רוטט.
והיא תהסה אותי
בטורי שנים מאימות.
אני בקברי —
ואמי בארץ-חיים.

העדין שבין "תוכן" ל"צורה". הפיענוח של השירים תובע, ללא ספק, מאמן, משום שהשימוש בשפה אינו שגור ואינו יומיומי. השירים מובנים והרמטיים, אך היחס בין "התכנית" ל"חומר המילוי" נשמר ומבוקר. "הקול" הבודד שומר על "שפיותו" והמערך השירי הכולל נקי מכל "צרימה".
הבאתי כאן שני שירים ויכולתי להוסיף דוגמאות. ככלל ספר יש כזה או שירים "טובים" — יותר או פחות, "מדברים" — יותר או פחות, "משכנעים", "חוקים" — יותר או פחות; בכל מקרה, לא "הקריטריון הצורני" מכריע כאן, אלא קריטריון סובייקטיבי (בעיקרו), של העדפה אישית, הפועל לגבי הערכת שירה בדרך-כלל. הקריאה מומלצת. פתח וקרא ותן דעתך על משפטו "האמיתי" כ-כך של פ. קלודל:
"הקשב לך באוזני נפשך. הוא נשמע רק משום שחלל". ■

תמר משמר

שירי האפיפיור בעברית

משירי האפיפיור
יוחנן-פאולוס
השני; מפולנית;
דר' ס. גאלבסקי;
הוצ' עקד; 1981;
56 עמ'.

השירה והאמונה הדתית הלכו יד ביד משחרית לתודעה העצמית של האדם. ואין פלא בכך. שתיהן שואבות השראה מהחזון, מהחוויה שמעבר לחיי יום-יום, שתיהן בורחות מהיום האפור לספירות הרוח, הטוהר והאידיאליזציה, לעמקי הנפש, לעולם אחר — או מחפשות צידוק ומחילה לעולם הזה. "ראשית חוכמה בנחמד" — כותב קארול וויטילה ב"היראה על המוות". ראשית שירה בחוכמה. לא בישוּב־הדעת המשמש אותנו במאבקנו היומיומיים, אבל בחוכמה המהווה יסוד הקיום. את החוכמה משיגים באמצעות נסיון החיים המתחבר ליעוד הרוחני שהוא נחלת יחידי סגולה: לא כל אחד נועד להיות חכם, לא כל אחד נולד משורר.

למשאביו הרוחניים של קארול וויטילה — הוא האפיפיור יוחנן פאולוס השני — הצטרף נסיון חיים עשיר. בטרם בחר את הכנסייה כיעוד חייו, הלך בדרכי האמנות, למד ספרות באוניברסיטה, כתב שירים, ניסה את טעם התיאטרון, אך גם עבד כפועל במחצבה ובמסילת הרכבת, היה ספורטאי פעיל. בקיצור, הכיר את החיים לא מבעד לעבר חומת המנזר אלא התנסה בחיי אדם פשוט ופעיל. אבל גם כאשר חבש את הגלימה לא בגד בחיים ולא כל שכן באמנות: הוא המשך לכתוב ולפרסם דרמות ושירים תחת שמות שונים כמו אנדוויי אביין, פיוטר יאסיין, סטניסלב אנדוויי גרודה ועוד. בוודאי לא תיאר לעצמו כי מחזותיו יוצגו על במות של יפן והודו ושיריו יתורגמו לרוב לשונות העולם ובין היתר ללשון הקודש. התרגום העברי של שיריו יצא זה עתה תחת הכותרת "משירי האפיפיור יוחנן-פאולוס השני". יתכן ומוטב היה להוציא, כמו בפולין, תחת שמו של קארול וויטילה, אך אפשר להבין את נימוקי המו"ל בארץ שבה כולם מכירים את השם ואלנסה, אך רבים בוודאי הספיקו לשכוח את שם משפחתו של האפיפיור. אכן, זוהי הוצאה מכובדת עד מאוד של "עקד" עם טקסט כתוב ביד, באותיות דפוס יפות, פרי עמלו של הגרפיקאי יצחק ברין. ביחוד הלונדוני "ד' יוניברס" מ'8 לינואר ש.ו. יש ידיעה על הופעת הספר עם הערה: האפיפיור הסכים לפירסומו בתנאי שינתן לו הטקסט העברי לעיון בטרם יוגש לדפוס. יוחנן פאולוס השני למד עברית בסמינריון התיאולוגי בווארשה. לא קל היה לסדר מבחר מוגבל שיריו של קארול וויטילה, שכן מדובר בפואמות רחבות, המורכבות משרשרת שירים, שמקשר ביניהם רעיון מרכזי העובר ומתפתח דרכם. למתרגם היתה אפשרות להצטמצם ל-4-3 פואמות, שכל אחת מהן מכילה 14-20 שירים או לבחור מכל סידרה שירים יחידים המהווים שלמות

גינונים והליכות. הפואמה "מחצבה" היא מעין אנדרטה לפועל שאיננו רק "דמות גרידא בין אבן לאלה" שנגוד דינה למשגה וגדולה. היר הלב — החיצוני והפנימי — הם היסודות שעליהן מושתתת הפואמה וההירהור, אבל "כפות הידים הן נוף הלב". בידיים האוחזות את הפטיש בא לביטוי הכעס אבל בפטישים טמונה אהבה הנובעת מן הלב "ובאנשים צומח האיוון שמשגיגה אהבה מכעד לכעס". קרול וויטילה, משורר בעל השראה והוגה דעות מעמיק משתדל לחשוב את המחשבה עד תומה. כשהוא נשען על עמודי הדת והאתיקה הוא מעביר בשיריו את המציאות למישורים אחרים, לספירות של קונטמפלציה פילוסופית, לספירות מיסטיות — אבל כשהוא חושב על המולדת (בסידרה שלא תורגמה דווקא), כאשר "מגיע ללב הרמה" לא יכול להגביל אותה למולדת שבלב (שם דווקא אין לה גבולות) או למיסטריום של שפת האם, כי "המונח מולדת הוא בלתי נפרד מחרות".... "לא נוכל להשלים עם חולשה. חלש הוא העם המשלים עם תבוסתו, השוכח כי הוא נשלח על מנת להיות דרוך עד שתבוא שעתו. השעות תמיד חוזרות על לוח השעות הגדול של ההיסטוריה".... "את החרות יש לכבוש שוב ושוב — אי אפשר סתם להחזיק בה".... "ככל מאורך אתה משלם בעד החרות" — פסוקים אלה תלשתי מטקסט די מיסטי ביסודו על משמעות החרות שהיא גם מתנה וגם מאבק, ואני מרשה לעצמי לחשוב כי כיום יסכים המחבר המכובד של קטעים אלה גם לפירושם הגשמי. תרגומו של ד"ר ס. גאלבסקי (רופא מוכר בלונדון) שואף לצימצום הפסוק ולהבלטת הרעיון, לפעמים על חשבון הדיוק. אודה שאותי לא תמיד סיפק הדבר. אולם הקורא המצוי שלא ישווה את המקור הקשה להשגה בישראל, עם התרגום יהנה בוודאי מרמת הפיוטית והפילוסופית הגבוהה של השירים. ■

נתן גרוס

65 ▶ **נקודת מבט (המשך)**

תל-אביב בירושלים

תערוכת בוגרי המדרשה למורי אמנות ברמת-השרון
בית האמנים - ירושלים

ד"ר גדעון עפרת, הממונה על התערוכות במקום, לשנה, הזמין את יאיר גרבוז להיות אוצר אורח באחת מן התערוכות שתכנן. גרבוז אסף את קולקציית המציגים ב"שנער" בתי"א ותרם אותה לירושלים. לא ברור עד היום אם נפל על ירושלים זוהר שכינה עקב תערוכה זו, אבל ברור לגמרי שהחבורה מתקרבת למסד בצעדים בטוחים. לא אמרתי אף מילה על התערוכה? אין מה להגיד.

אוסוולדו רומברג

עבודות חדשות
גלריה "גימל" ירושלים

הדרום-אמריקני הסוער אוסוולדו רומברג — צייר, מורה, ומנהל המחלקה לאמנות ב"בצאל", מציג עבודות חדשות. האסתטיקה המלומדה של תולדות האמנות, והאנאליות, שהיו עיקר עיסוקו של רומברג בתערוכתו במוזיאון ת"א לפני כשנתיים, פינו מקומן ל"קיצור דרך" קטן אל תודעתו של הצופה הפוטנציאלי. הוא מצייר כתמים או קווים צבעוניים על רפרודוקציות של פיקאסו, סזאן, ורמיר, לאונרדו דה-וינצ'י, ואן גוך, רטאר ועוד. למה? צריך "לתפוס" את רומברג נכון, לא להיתפס לפאניקה של רצינות. חוסר יכולתו של הדור האימפוטנטי הזה לנוע בקרסולי ה"גדולים" מוליד פרובוקציות אינטליגנטיות, ה"חזרה לציור" עושה שמות בלא-אינטליגנטים. רומברג עושה עכשו "דאדא" אינטלקטואלי לאלה "שקוראים" את כתביו. הוא זורק צבעים בחוסר אחריות והיר, ופה ושם מתאים את הנונים, עובד על ניגודים, והולך נגד הכיוון הקודם של עצמו (כלומר עם הצבעים האוטנטיים של הרפרודוקציה). יש שלוש אפשרויות: 1. מי שאוהב רפרודוקציות, ישיך לאהוב אותן בלי רומברג; 2. מי שמבד עז פאטוזה "אולד מאסטרס", לא יסלח לרומברג; 3. מי שאוהב את רומברג, יתלה אותו. האמן ודאי מעדיף את האפשרות האחרונה בתנאי שתהיה בסלון.